

nämarna. I epilogen utmålas de konfessionella skillnadernas obetydlighet i situationer av förföljelse och nöd. Å andra sidan höjs röster för olikheternas relevans i den ekumeniska rörelsens liv. De framhåller att existensen av olika konfessionella perspektiv är en förutsättning för ett ekumeniskt samtal som ömsesidigt berikar. Ekumeniken liknas vid ett utbyte av gåvor kyrkorna emellan. Åstadkommandet av en sådan dialog är ett av bokens huvudsyften. Genom de perspektivmöten som antologin gestaltar ställs läsaren mitt i den ekumeniska debatten. Det hör till bokens styrkor att läsaren i varje essä får ta del av ett konfessionellt inifrånperspektiv och att antologin som helhet belyser ekumeniska frågor utifrån så många olika ståndpunkter. Uppriktigheten i inläggen banar väg för nya infallsvinklar, men skapar också friktion. Den bittra tonen i somliga essäer kan emellanåt få läsaren att tvivla på att bokens syfte att skapa berikande dialog kommer att uppfyllas. Emellertid bidrar uppriktigheten och det faktum att konsensus inte ses som ett mål till ett fritt flöde av nya och originella idéer. Denna bok lämnar många tänkvärda och intressanta bidrag till den samtida ekumeniska debatten. Att den dessutom är skriven av kunniga och insatta författare gör den mycket läsvärd.

Sara Gehlin
Doktorand, Lund

Sofie Hamring, O.P.: *Om jag glömmet dig, Jerusalem: Möten mellan judendom och kristendom* (Stockholm: Artos, 2009), 247 sid.

Dominikansystemen Sofie Hamring kom hösten 2006 till Jerusalem för ett sabbatsår. Där möter hon konkret den judiska traditionen. Särskilt berörs hon av judarnas fester. Men först reflekterar hon kring "berget som Herren har utvalt", Jerusalems grund och de perspektiv som utgår från denna stad. Hon blir inbjuden att delta i olika högtider: den judiska nyårsfesten (rosh hashana); den stora försoningsdagen (jom kippur); lövhyddohögtiden (sukot); torans glädjefest (shemini atseret); tempelinvigningsfesten (chanuka); sabbaten; purimfesten (purim); påsken (seder pesach); veckohögtiden (shavuot). Vid varje fest beskriver syster Sofie med kunskap och inlevelse sin erfarenhet. Hon vill själv förstå och också förmedla till läsaren, hur en kristen kan fördjupa sin egen tro med hjälp av Jesus som firat många av dessa fester. I sin glädje över upptäckten av den judiska traditionen bortser hon emellertid inte från de problem som palestinierna fått av Israels ockupation.

Det finns få böcker, svenska eller utländska, som på ett så inklämmande sätt beskriver de judiska festerna. Boken avslutas pedagogiskt med en förklarande ordlista

och en litteraturförteckning. Studerande i bibelkunskap skulle ha stor nytta av boken.

René Kieffer
Professor emeritus, Lund

Peter Weigel: *Aquinas on Simplicity: An Investigation Into the Foundations of His Philosophical Theology* (Oxford: Peter Lang, 2008), 265 sid.

I förmodern teologi var gudomlig enkelhet (*simplicitas Dei*) ett givet inslag i gudsläran. Läran innebär att Gud inte har några delar, egenskaper eller någon form av metafysisk eller annan sammansättning. Enkelhet med avseende på Gud står därmed i via negativa traditionen. Men enkelhet innebär också att Gud är sin essens, d.v.s. om det inte finns någon form av sammansättning i Guds väsen så är Gud sin essens. För Thomas av Aquino var gudomlig enkelhet en grundläggande och central idé som genomsyrade såväl gudslära som alla andra delar i den kristna trosläran (*theologia sacra*). Läran har i modern tid fått utstå mycket kritik och dess anhängare är i dag en förkrympt minoritet. Men det betyder inte att läran har glömts bort helt. I samtida analytisk religionsfilosofi har det skrivits mycket om gudomlig enkelhet och relaterade gudomliga attribut som oföränderlighet och evighet. Ofta har filosofer lidit av en avsaknad av historisk och filosofisk känslighet inför förmodernerna tankeformer. Sålunda har klassiska läror som gudomlig enkelhet avfärdats som absurda helt enkelt för att de inte passar in i den analytiska filosofins ramverk. I modern tid är det Alvin Plantingas kritik av Thomas av Aquinos syn på gudomlig enkelhet (*Does God have a Nature?*, 1982) som har satt igång debatten ånyo. Weigels bok är inte främst ett inlägg i en pågående debatt. Weigels mål är att utifrån Thomas texter framställa läran mot bakgrund av hans metafysiska åtaganden. Det finns dock gott om referenser till den samtida debatten och nyanserade försök att förmedla Thomas idéer till den analytiska filosofin. Peter Weigels bok är en av få fullängdsmonografier om gudomlig enkelhet. Den enda engelska motsvarigheten i modern tid torde vara Christopher Huges kritiska *On a Complex Theory of a Simple God*. Weigel är snarare en utläggare och försvarare av Thomas enkelhetslära.

I första kapitlet utlägger Weigel enkelhet utifrån olika texter hos Thomas. Här visas det hur idén har utvecklats och integrerats allt mer under Thomas karriär. Andra kapitlet är en genomgång av ett antal metafysiska begrepp och distinktioner (sammansättning, materia/form, substans/accidens, essens/existens, potens/aktualitet) som är oundgängliga för en rätt utvärdering och förståelse av gudomlig enkelhet. Detta kapitel utgör i sig en kort men grundlig introduktion till (en) thomistisk metafysik.

I tredje och fjärde kapitlet går Weigel vidare med att se på två olika argument för enkelhet som grundar sig i den metafysiska bakgrund han målat upp. Först (i kapitel tre) tar han upp Gud som ren aktualitet (*actus purus*) och sedan (i kapitel fyra) som identisk med sig själv, dvs. påståendet att Guds essens är identisk med hans existens (*Deus est suum esse*). Dessa två argument leder vidare till femte kapitlets diskussion om vad Thomas menar med att Gud är absolut enkel (*omnino simplex*), d.v.s. att det inte finns någon form av sammansättning i hans väsen. I det sista kapitlet behandlar Weigel ett område som till synes torde vara problematiskt för gudomlig enkelhet, nämligen semantiken: svårigheten att tala om en enkel Gud. Weigel menar att vi har mycket att lära oss av Thomas i detta avseende och att diskussionen om enkelhet borde ta en ny inriktning.

Låt mig ta upp en punkt för diskussion. Den har att göra med en viss förståelse av begreppet "existens" eller "vara" (*esse*). Under den analytiska filosofins framväxt uppkom en ny teori om existens inom den formella logiken. En del tänker sig i ljuset av denna att existens eller vara hos Thomas är ett slags egenskap i predikativ betydelse men inte om ting utan om andra begrepp och egenskaper. När dessa uttolkare läser vissa texter av Thomas som identifierar essens med existens i Gud tänker de att där finns ett implicit *a prioriskt* ontologiskt argument för Guds existens därför att de tror att Thomas såg existens som en formell egenskap. Andra tänker sig, ungefär som Immanuel Kant, att existens varken predicerar eller lägger något innehållsligt – *quidditas*, som Thomas skulle sagt – till subjektet i satsen "Gud är sitt vara". Existens är helt enkelt "för tunt" för att vara något som kan prediceras om Gud (Christopher Huges, s. 146). Weigel visar att ingetdera är fallet med Thomas (se främst ss. 62-7; 73 f.; 78-81; 146 ff.). Thomas menar att existens inte är ett tomt begrepp utan kan prediceras om Gud utan att bli en formell egenskap. Detta reflekterar en betydande skillnad mellan medeltida logik och analytisk filosofi (efter Frege och Russell): den förra disciplinen knöt existensåtaganden till den affirmativa kopulan, den senare till kvantifikationsvariabeln "x". Det fanns en större flexibilitet i hur existens fungerade semantiskt under medeltiden (ss. 68-78). T.ex. kan imaginära och verkliga objekt omtalas som existerande utan att man hamnar i samma problem som Russell tänkte sig att den (icke-existerande) hårfattige kungen av Frankrike gjorde. Därmed är existenspredikationerna i satserna "Fågeln Fenix existerar", som existerar i intellektet, "Barak Obama existerar", som existerar både i och utanför intellektet, varken tautologa eller meningslösa. Existens är en metafysisk komponent. "Vara" hos ett ting kvalificeras i termer av dess aktualitet. Vad denna aktualitet består i är olika för olika ting. (Därför är inte existens ett univokt begrepp utan analogt.) Aktualitet har att göra med ett tings fulländning. Det finns så att säga mer eller

mindre fulländade ting. Ett imaginärt ting, som fågeln Fenix, har aktualitet blott i intellektet. Termen "Fenix" står för (*supponit pro*) ett mentalt innehåll; "Barak Obama" står både för det ting som är Barak Obama och för detta ting i intellektet. Att säga att Barak Obama har en större aktualitet än fågeln Fenix är alltså att säga att han är verkligare och mer kausalt självständig än Fenix. Att predicera existens om Gud är att säga att Gud inte kan bli mer verklig eller kausalt självständig. Ett skapat och begränsat ting har en lägre grad av fulländning, är mindre kausalt självständigt; det är vara i begränsad form så att säga. Weigel förklarar att existens som aktualitet inte bara talar om ett ontologiskt oberoende utan "ett tillstånd av överflödande dynamisk perfektion" (s. 116) i det att det gudomliga varat kan ge existens till allt annat, i de olika former som tar sig uttryck i skapelsen, utan att förlora vara själv. Att predicera existens hör ihop med Thomas förklaringsteori – dvs. att påstå att Gud är självexisterande är inte ett ontologiskt bevis utan en tillämpning av en generell förklaringsteori: Gud är den yttersta förklaringen av allting annat än sig själv (ss. 114-29). Summa summarum, existens är knappast ett tunt begrepp för Thomas.

Jag anbefaller denna till ton och koncisa stil föredömligt frejdiga bok eftersom den går i närkamp med de relevanta texterna hos Thomas.

Stefan Lindholm
Doktorand, Stavanger

John D. Caputo: *Philosophy and Theology* (Nashville: Abingdon Press, 2006), 84 sid.

John D. Caputo (f. 1940) är sedan 2004 Thomas J. Watson Professor of Humanities vid Syracuse University. Innan dess undervisade han vid det katolska Villanova University i Pennsylvania sedan 1968. Mycket av hans forskning och publikationer fokuserar på samtida kontinental filosofi: hermeneutik, fenomenologi, dekonstruktion och speciellt deras förhållande till teologi. Hans produktion är mycket omfattande och hans teologiska tänkande har blivit föremål för flera studier.

I sin föregående bok *The Weakness of God: A Theology of the Event* (2006) presenterar han sitt teologiska reflekterande, som han kallar "weak theology". Det grundar sig på en omtolkning av det traditionella gudsbegreppet, som ersatts av tanken på "the weakness of God", vilket kommer nära en deistisk uppfattning, där Gud aldrig ingriper i naturens lagar. Han talar istället om Gud som "an unconditional claim without force". Hans teologi får därmed en starkt etisk slagsida.

Hans lilla bok *Philosophy and Theology*, som består av en inledning och åtta kapitel, har höjts till skyarna av liberala katolska recensenter. Caputo för fram tesen att